

ARACI KURUMLAR 2021/12

Ceylan Anıl – Barış Yalın Uzunlu

Bu çalışmamızda Birliğimizin aracı kurumların yanı sıra ana faaliyet alanı sermaye piyasası işlemleri olan bir yatırım bankasından derlediği 2021 yılı sonuna ait faaliyet verileri ile finansal veriler önceki dönemlerle karşılaştırılarak analiz etmiştir.

Aralık 2021 dönemi için 61 kurumdan derlenen verilerin detayları Birliğimizin internet sitesinde kamuoyuna duyurulmaktadır.

FİNANSAL PİYASALARDAKİ GELİŞMELER

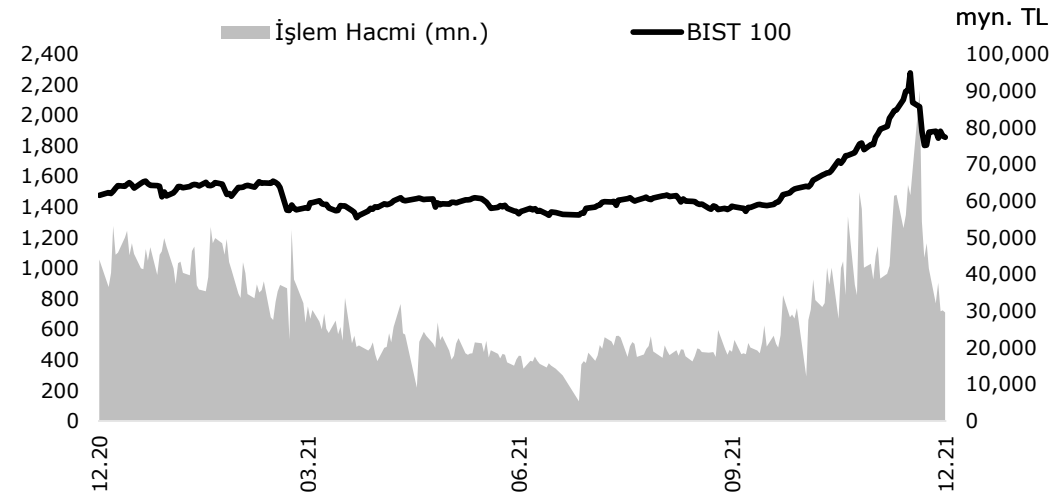
2021 yılı sonunda post-pandemi döneminin yarattığı iyimser hava ve gelişmiş ülkelerdeki makroekonomik verilerin iyileşme kaydetmesiyle piyasalar toparlanmıştır. MSCI Dünya endeksi 2021 yılında dolar bazında %19 artmıştır.

2021 yılı içerisinde faiz kararı açıklayan 55 ülkenin merkez bankası içinde sadece TCMB faiz indirimine gitmeyi tercih etmiştir. Bu da enflasyonist baskıları arttırarak yatırımcıları pay piyasalarına yönlendirmiştir. Yanı sıra ekonominin pandemi ertesinde yüksek bir büyüme oranına ulaşması da etkili olmuştur.

Bu ortamda halka arzlarla 53 yeni şirket piyasaya katılmıştır. Toplam 53 halka arz gerçekleşmesi de yatırımcıların artan pay piyasası ilgisini açıklamaktadır.

Bununla beraber yılın son çeyreğinde kurların hızla artması ihracatçı şirketlerde alım getirmiştir. Yılın ilk dokuz ayında 1,330-1,570 aralığında seyreden BIST-100 endeksi 2021 Ekim ayı ortasından itibaren ciddi bir yükseliş trendine girerek Aralık ayı ortasında 2,279'u görmüş, yılı ise 1,858'den kapatmıştır. Sene başından itibaren bakıldığında ise BIST 100 endeksi 2021 yılında %26 artış göstermiştir.

Grafik 1: Pay Piyasası İşlem Hacmi ve BIST-100

Kaynak: Borsa İstanbul

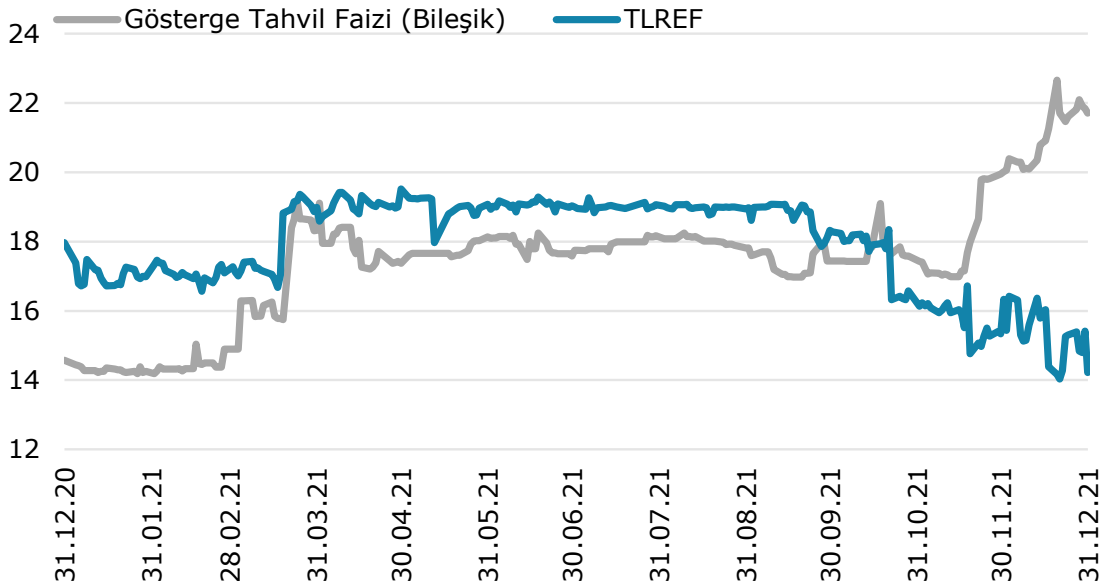
2021 yılının Mart ayında 2 puanlık artışla politika faizini %19 seviyesine çıkaran Merkez Bankası, devam eden aylarda herhangi bir değişikliğe gitmemiş, Eylül'ün üçüncü haftasında ise faizi %18'e düşürmüştür. Devam eden aylarda ise politika faizi indirimlerine devam edilerek politika faizi %14'e çekilmiştir.

Bu gelişmelere paralel olarak %19 civarında seyreden gecelik faiz göstergesi TLREF son çeyrekte kademeli olarak

toplamda 4 puan azalarak yılı %14 seviyesinden kapatmıştır.

Yıl başında %15 civarında seyreden gösterge tahvil faizi Nisan-Ekim ayları arasında %16-18 bandında seyretmiş ve son çeyrekte arka arkaya yapılan faiz indirimlerinin enflasyonist baskıları arttırmasıyla kurların da yükseldiği ortamda, Kasım ortasından yılsonuna kadar yükselme trendine girerek yılı %22 seviyesinden kapatmıştır.

Grafik 2: Faiz Oranları

Kaynak: Borsa İstanbul, Rasyonet

ARACILIK FAALİYETLERİ

Borsa pay piyasasında kurumların toplam işlem hacmi (çift taraflı) 2021 yılında önceki yıla göre %14 artarak 15 trilyon TL'ye yükselmiştir. Çeyrekler itibarıyla bakıldığında ise, ilk çeyrekteki 5 trilyon TL'lik güçlü hacmin yılın ikinci ve üçüncü çeyreğinde 2-3 trilyon TL'ye gerilediği, ancak son çeyrekte kurlar ve BIST-100 endeksinin artışa geçtiği dönemde tekrar 5 trilyon TL civarına çıktığı dikkat çekmektedir.

Vadeli işlemlerde de benzer bir seyir gözlenmiş, özellikle son çeyrekteki hızlı yükseliş

sayesinde 2020 sonuna göre ise %56 artarak 8,9 trilyon TL'ye ulaşmıştır.

Opsiyon işlemleri ise 2021 yılında hacmi oransal en fazla artan ürün olmuştur. Yıllık bazda opsiyon işlemleri %73 artarak 44 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Kaldıraçlı işlemler ise Ocak 2021'de gelirlere getirilen %10'luk stopaj düzenlemesinden olumsuz etkilenmiştir. Yine de yılın son çeyreğindeki canlanma ile yıl toplamında hacim

12,6 trilyon TL ile önceki yıla kıyasla fazla değişmemiştir.

Diğer yandan tahvil-bono ve repo işlemleri yıl genelinde azalmıştır.

Tablo 1’de yatırım kuruluşlarının (çift taraflı) işlem hacmi gösterilmektedir. Sabit getirili

menkul kıymet kesin alım-satım ve repo/ters-repo işlemlerine Borsa İstanbul’da gerçekleşen işlemler ile borsa dışında gerçekleşip Borsa’ya tescil edilen işlemler dâhil edilmiştir. Merkez Bankası ve Takasbank’a ait işlemlere ise tabloda yer verilmiştir.

Tablo 1: Yatırım Kuruluşlarının Toplam İşlem Hacmi (mn. TL)			
	2020	2021	Yıllık Değişim (%)
Pay Senedi	13,124,154	14,946,636	13.9%
Aracı Kurum	12,329,854	13,338,003	8.2%
Banka	794,300	1,608,633	102.5%
Sabit Getirili Menkul Kıymet	1,378,020	1,307,776	-5.1%
Aracı Kurum	274,946	247,364	-10.0%
Banka	1,103,074	1,060,412	-3.9%
Repo	34,598,065	29,411,871	-15.0%
Aracı Kurum	6,742,262	6,843,620	1.5%
Banka	27,855,803	22,568,251	-19.0%
Vadeli İşlemler	5,703,182	8,872,143	55.6%
Aracı Kurum	5,486,306	8,482,584	54.6%
Banka	216,876	389,558	79.6%
Opsiyon	25,341	43,945	73.4%
Aracı Kurum	20,278	40,786	101.1%
Banka	5,063	3,159	-37.6%
Varant*	64,384	79,881	24.1%
Kaldıraçlı İşlemler*	12,441,775	12,637,436	1.6%
Müşteri	6,978,320	7,224,033	3.5%
Likidite Sağlayıcı	5,463,456	5,413,403	-0.9%

Kaynak: Borsa İstanbul, TSPB

* Sadece aracı kurumlar tarafından yapılmaktadır.

PAY SENETLERİ

2021 yılında 52 aracı kurum ve 1 yatırım bankası pay senedi piyasasında işlem yapmış, işlem hacmi 2020 yılına oranla %14 artarak 15 trilyon TL’ye dayanmıştır. Pay senedi işlemlerinde yoğunlaşma devam etmekte olup, bir yatırım bankasıyla beraber ilk 3 kurumun hacmi, 2021 yıl sonunda toplam piyasa hacminin %33’ünü oluşturmuştur.

İşlem hacmini %38 arttıran yurtdışı kurumlar yıllık bazda en fazla oransal ve nominal artışı sağlayan kalem olarak artışta başı çekmiştir.

Alış-satış işlemleri netleştirildiğinde, yabancıların 1,6 milyar dolarlık satış yaptığı görülmektedir. Sonuç olarak yabancı yatırımcıların işlem hacmindeki payı 2020 yılına göre 5

puan artarak %27’ye çıkmıştır. Bu işlemlerin neredeyse tamamını yabancı kurumlar oluşturmakta olup, yabancı kurumsal yatırımcıların payı %1’in altındadır.

Önceki yıla göre payları 4 puan gerilese de 2021 yılında Borsa İstanbul’da pay senedi işlem hacminin %73’ü yurtiçi yatırımcılar tarafından yapılmıştır. MKK verilerine göre bu yatırımcılar 2021 yıl sonu itibarıyla halka açık pay senetlerinin %59’una sahiptir.

2020 yılından beri artış trendinde olan Borsa İstanbul’daki yerli bireysel yatırımcı sayısı Nisan 2021’de pandeminin etkisiyle 2,6 milyon kişiye ulaşırken, 2021 yılını 2,3 milyon kişiyle kapatmıştır. Bu yatırımcıların işlem hacmi %5

artarak 9,5 trilyon TL'ye yaklaşırken yurtdışı kurumlardaki daha hızlı artışın etkisiyle toplamdaki payı önceki yıla göre 5 puanlık düşüşle %63 olmuştur.

Tablo 5'te pay senedi hacimlerinin departmanlara göre dağılımı ele alınmaktadır. En yüksek paya sahip olan internet işlemlerinin payı ise bireysel yatırımcıların işlem hacmi payındaki düşüşe paralel olarak 2020 yılına göre 3 puan azalarak, 2021 yılı sonunda da %55 olmuştur.

İnterneti, %24'lük payı ile doğrudan piyasa erişimi işlemleri takip etmektedir. Kurumların işlemlerinde doğrudan piyasa erişimi

kanalının payı 2021 yıl sonunda geçtiğimiz yıl sonuna göre 4 puan artarak %24 olmuştur. Doğrudan piyasa erişiminin (direct market access/DMA) genellikle yüksek frekanslı ve/veya algoritmik işlem yapan yurtdışı kurumlar tarafından tercih edildiği görülmektedir. Toplam 14 kurum DMA üzerinden pay senedi işlemi yaparken, kurum bazında hayli yoğunlaşma olduğu, DMA üzerinden yapılan pay senedi işlemlerinin %85'inin 2 kurum tarafından yapıldığı görülmektedir.

İşlemlerin %26'sını oluşturan yabancı kurum işlemlerinin çok ufak bir kısmının, yalnızca %3'ünün yurtdışı satış ve pazarlama departmanından yapıldığı gözlenmektedir.

Tablo 2: Kurumlarda İşlemlerin Yatırımcı Dağılımı (2021/12)

Yatırımcı	Pay Senedi	SGMK	Repo	Vadeli İşlemler	Opsiyon	Varant	Kaldıraçlı
Yurtiçi Bireyler	63.0%	14.0%	10.0%	46.9%	44.0%	52.9%	54.0%
Yurtiçi Kurumlar	7.7%	31.4%	7.9%	12.0%	46.8%	47.0%	46.0%
Yurtiçi Kurumsal	2.7%	53.9%	81.7%	6.5%	4.9%	0.1%	-
Yurtiçi Yatırımcı	73.4%	99.3%	99.7%	65.5%	95.7%	100.0%	99.9%
Yurtdışı Bireyler	0.1%	0.1%	-	0.1%	-	-	0.1%
Yurtdışı Kurumlar	26.1%	0.4%	0.1%	33.6%	0.7%	-	-
Yurtdışı Kurumsal	0.3%	0.2%	0.2%	0.8%	3.6%	-	-
Yurtdışı Yatırımcı	26.6%	0.7%	0.3%	34.5%	4.3%	-	0.1%
Toplam	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Kaynak: TSPB

Son yıllarda finansal piyasalarda iş modellerinin teknolojik gelişmelerle evrildiği görülmektedir. Bu sayede emir iletiminin doğrudan yapıldığı kanallar olan internet ve doğrudan

piyasa erişimi kanallarının pay senedi işlemlerindeki toplam payı 2021 yılı sonunda %79'a çıkmıştır.

SABİT GETİRİLİ MENKUL KIYMETLER

Sabit getirili menkul kıymetler (SGMK) piyasasında hem aracı kurumlar hem de bankalar faaliyet göstermektedir.

Yatırım kuruluşlarının kesin alım-satım işlem hacimleri (tescil dâhil), 2021 yıl sonunda 2020 yıl sonuna göre %10 azalarak 258 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Repo/ters-repo işlemleri ise (tescil dâhil) aynı dönemde %15 azalışla 29,4 trilyon TL'ye gerilemiştir.

2021 yılında 37 aracı kurum ve 43 banka tahvil/bono kesin alım satım piyasasında işlem yapmıştır. Bu işlemlerde aracı kurumların payı son iki yıldır benzer şekilde (%19) gerçekleşmiştir. Repo piyasasında ise 36 aracı kurum ile 39 banka işlem yapmıştır. Repo işlemlerinde aracı kurumların payı %23'tür. Bu kurumlar tarafından gerçekleştirilen repo işlem hacminin yarısından çoğu (%56) tamamı

banka iştiraki olan 4 kurum tarafından gerçekleştirilmiştir.

Verileri derlenen yatırım bankası, sabit getirili menkul kıymetler piyasasında da işlem yapmakta olup; aşağıda sunulan departman ve yatırımcı dağılımı analizlerine dâhil edilmiştir.

Birliğimizce verileri derlenen kurumların SGMK işlemlerinin hemen hemen tamamı yerli yatırımcılar tarafından yapılmıştır (Tablo 2).

Tahvil/bono işlem hacminin %54'ünü yurtiçi kurumsal yatırımcılar oluştururken, %31'ini yurtiçi kurumlar gerçekleştirmiştir. Yurtiçi kurumlar tarafından yapılan işlemlerin önemli bir kısmı, aracı kurumların kurum portföyüne yaptığı işlemlerden ileri gelmektedir. 2020 yıl sonu ile kıyaslandığında kurum portföyüne yapılan işlemlerin payında 5 puanlık bir yükseliş gözlenmiş, aracı kurumlar toplam tahvil-bono işlemlerinin yaklaşık beşte birini kendi portföylerine gerçekleştirmiştir. Özellikle kurum portföyüne yapılan işlemlerde tek bir kurumun işlem hacminin, toplam SGMK işlem hacminin %15'ini oluşturduğu görülmüştür.

VADELİ İŞLEMLER

2021 yılı boyunca 52 aracı kurum ve 10 banka tarafından vadeli işlem yapılmıştır. Yatırım kuruluşlarınca yapılan toplam vadeli işlem hacmi, Tablo 1'de görüleceği üzere 2021 yılında 2020'ye göre %56 artarak 8,9 trilyon TL'ye ulaşmıştır.

Tablo 3'te görüleceği üzere, BIST pay ve fiyat endekslerini dayanak alan endeks vadeli ve pay senetlerini dayanak alan pay vadeli işlemleri toplamın neredeyse %71'ini oluşturmuştur. 2021 yılı içerisinde dayanak alınan pay sayısı 13 artarken, paya dayalı vadeli işlem sözleşmelerinin hacmi, önceki yıla göre %102 artarak 1,6 trilyon TL'ye yükselmiş, bu işlemlerin toplam vadeli işlem hacmindeki payı ise 8 puan artarak %35'e çıkmıştır.

Bunun da etkisiyle, kurum portföyüne yapılan işlemlerin payı %21 olmuştur.

Ayrıca, SGMK işlemlerinde yurtiçi bireylerin payı geçtiğimiz yıl sonunda toplam hacmin %4'ünü oluştururken, 2021 yılının aynı döneminde bu oran %14'e çıkmıştır. Bu artışın şube ve acentelerden gerçekleştiği görülmektedir. Merkez dışı birimlerin payı 9 puan artarak %26 olmuştur. Yurtiçi satış ve pazarlama departmanının payı 10 puan azalsa da işlemlerin ağırlıklı kısmı %40'lık payla bu departman üzerinden gerçekleştirilmektedir. (Tablo 5).

Repo/ters-repo piyasasında da aracı kurumlar ile yatırım bankasının müşterilerinin neredeyse tamamı yurtiçi yatırımcılardan oluşmaktadır. Kurumsal yatırımcıların bu işlemlerdeki payı 2021 yılı sonunda %82 olmuştur.

Hem SGMK hem de repo işlemlerinde yurtdışı satış ve pazarlama departmanının payı ağırlıkla bir aracı kurumun yurtiçi kurumsal yatırımcıların işlemlerini bu departman aracılığıyla yapıyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Endeksi dayanak alan vadeli işlem hacmi de aynı dönemde %20 artarken, bu işlemlerin toplamdaki payları 10 puan düşerek %36'ya gerilemiştir.

Tablo 3'te diğer sınıfında gösterilen Dolar/Ons Gümüş, Dolar/Ons Paladyum ve Dolar/Ons Platin gibi vadeli işlem sözleşmelerinin toplam içindeki payı ise 2021 yıl sonunda önceki yıla göre 3 puan azalarak %7,6 olmuştur.

Aracı kurumlar ve değerlendirmeye alınan yatırım bankası toplam işlemlerin %98'ini gerçekleştirmekte olup, diğer 10 bankanın işlemleri çok sınırlıdır. Yaratılan hacmin %23'lük bir kısmı tek bir kurumdan gelirken,

ilk 5 kurum toplam hacmin yarısını oluşturmaktadır.

Pay senetlerinde olduğu gibi, vadeli işlemlerde de yurtiçi bireylerin payı yüksek olup, bu yatırımcıların işlemleri, toplam vadeli işlem hacminin yarısına yakınına oluşturmaktadır (bkz. Tablo 2). Yurtiçi kurumsal yatırımcıların vadeli işlem hacmindeki payı, toplam hacmin %7'sine karşılık gelmektedir. Yurtiçi kurumların payı ise %12'dir.

Yabancı yatırımcıların payı ise bir önceki yıl sonuna göre 4 puan artarak 2021 yıl sonunda %35'e çıkmıştır. Yıllık bazdaki bu artış departman bazında daha çok doğrudan piyasa erişimi kanalına yansımıştır. Bu dönemde çoğunlukla yurtdışı kurumların kullandığı doğrudan piyasa erişimi kanalıyla yapılan vadeli işlemlerin payı, pay senedi işlemlerine benzer şekilde 5 puan artarak %30 olmuştur.

OPSİYONLAR

2021 yılı boyunca 36 aracı kurum ve 2 banka tarafından gerçekleştirilen opsiyon işlem hacmi, her çeyrekte ivme kazanarak bir önceki yıl sonuna göre %100'den fazla artarak 41 milyar TL olmuştur. Pay ve endeks opsiyonlarının hacimleri artarken, döviz opsiyonlarının hacmi değişmemiştir.

2020 yılı ile kıyaslandığında, 2021 opsiyon işlemlerindeki ağırlık dağılımı bir hayli değişmiştir. 2021 yılında döviz opsiyonlarının popüleritesini pay opsiyonlarına bıraktığı görülmektedir. Önceki yıl toplamdaki %24'lük ağırlığı ile son sırada olan pay opsiyonları, 2021 yılında %40 ağırlığa ulaşarak ilk sıraya oturmuştur. Benzer şekilde 2020 yılında toplamda %44'lük ağırlığıyla ilk sırada olan döviz opsiyonlarının payı ise 2021 yılında %29'a düşmüştür.

2021 yıl sonu itibarıyla verisi derlenen kurumların opsiyon işlem hacmi 41 milyar TL civarı olurken, ilk 5 aracı kurum tarafından

Toplam 6 aracı kurum ve 1 yatırım bankası DMA kanalıyla işlem yapmaktadır. Toplam işlemlerin üçte birini yaratan yabancı yatırımcıların yurtdışı satış departmanı aracılığıyla yaptıkları vadeli işlemler toplam hacmin %5'ini oluşturmıştır.

İncelenen kurumların vadeli işlemlerinde departman dağılımında en yüksek pay %37 ile internet kanalıdır. Bu pay pandemi öncesinde 2019 sonunda %26 idi..

Tablo 3: Ürün Bazında Vadeli İşlem Hacmi Dağılımı

Ürün	2020	2021
Endeks	46.1%	35.6%
Döviz	16.3%	21.7%
Pay	27.1%	35.1%
Diğer	10.6%	7.6%
Toplam	100%	100%

Kaynak: Borsa İstanbul

gerçekleştirilen işlemler incelenen kurumların toplam opsiyon hacminin %75'ini oluşturmıştır. Bu kurumların üçünün işlemleri ağırlıkla kurum portföyüne yapılmıştır.

Tablo 4: Ürün Bazında Opsiyon İşlem Hacmi Oranı Dağılımı

Ürün	2020	2021
Endeks	31.9%	31.0%
Döviz	44.0%	29.2%
Pay	24.1%	39.8%
Toplam	100.0%	100.0%

Kaynak: Borsa İstanbul

İşlem hacminde ağırlığı olan kurumların kurum portföyü işlemlerinin ağırlığı dolayısıyla aracı kurumların opsiyon işlemlerinde yurtiçi kurumlar tarafından gerçekleştirilen hacmin de toplam opsiyon işlemlerinin yarısını oluşturduğu gözlenmektedir.

Departman dağılımına daha ayrıntılı bakıldığında, en çok işlem kurum portföyüne yapılırken, bunu şubeler takip etmektedir (bkz.

Tablo 5). İşlemlerin neredeyse yarısının (%44) yurtiçi bireyler tarafından gerçekleştirildiği opsiyon piyasasında 2021 yılında internet

ve DMA kanallarının payları %8 ile diğer piyasaların gerisinde kalmaktadır.

VARANTLAR

Ağırlıklı olarak bireysel yatırımcıların işlem yaptığı varant piyasasında 2021 yılında 43 kurum aracılık yapmıştır. Yıllık işlem hacmi %26 artarak 80 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Bu işlemlerin dörtte üçünden fazlası üç kuruma ait olup, yoğunlaşmanın yüksek olduğu görülmektedir. Piyasada varant ihraç eden 2 kurumun yaptığı işlemler toplam hacmin %51'ini oluştururken, ihraççı olmayan bir

kurum ise toplam hacmin dörtte birini oluşturmuştur.

Tablo 5'te görüldüğü üzere ihraççı kurumların işlemleri dolayısıyla kurum portföyüne yapılan işlemlerin payı 2021 yıl sonunda %37 ile ilk sırada iken, onu %32 ile internet işlemleri ve %25 ile irtibat bürolarından yapılan işlemler takip etmektedir.

Tablo 5: Kurumlarda İşlemlerin Departman Dağılımı (2021/12)

Yatırımcı	Pay Senedi	SGMK	Repo	Vadeli İşl.	Opsiyon	Varant	Kaldıraçlı
Yurtiçi Satış ve Pazarlama	6.2%	40.2%	53.1%	8.9%	17.5%	3.2%	18.5%
Şube, Acente, İrtibat Bürosu	9.7%	25.7%	26.8%	13.9%	29.8%	27.3%	8.4%
Şube	7.3%	10.2%	4.6%	12.7%	28.6%	2.6%	8.2%
Acente	0.9%	14.5%	22.0%	0.4%	0.5%	0.1%	0.2%
İrtibat Bürosu	1.4%	1.0%	0.2%	0.8%	0.6%	24.6%	-
İnternet	55.0%	-	-	37.3%	7.9%	32.3%	29.6%
Doğrudan Piyasa Erişimi (DMA)	24.1%	-	-	29.7%	8.2%	-	-
Çağrı Merkezi	-	-	0.7%	0.1%	-	-	-
Portföy Yönetimi	0.2%	-	0.1%	0.3%	-	-	-
Kurum Portföyü	1.7%	21.5%	5.1%	5.0%	32.5%	37.2%	43.5%
Yurtdışı Satış ve Pazarlama	3.1%	12.6%	14.2%	4.9%	4.3%	-	-
Toplam	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Kaynak: TSPB

KALDIRAÇLI İŞLEMLER

Kaldıraçlı işlemler yalnızca aracı kurumlar tarafından yapılmakta olup, bu işlemlerin hacmi 2021 yıl sonunda bir önceki yıl sonuna göre yalnızca %1 artışla 13 trilyon TL olmuştur. Bu hacmin 7,1 trilyon TL'lik kısmı aracı kurumların müşterileri ile gerçekleştirdiği kaldıraçlı işlemlerden, kalan kısmı kurumların kendilerini koruma amaçlı olarak likidite sağlayıcılar ile gerçekleştirdikleri işlemlerden oluşmaktadır.

Kaldıraçlı işlemlerde de yoğunlaşma görülmektedir. 2021 yılı boyunca 33 aracı

kurumun gerçekleştirdiği bu işlemlerin %45'i ilk 3 aracı kurum tarafından yapılmıştır.

Bu dönemde kurum portföyü dışında gerçekleştirilen kaldıraçlı işlemlerin %30'u internet üzerinden yapılmış iken, ardından gelen yurtiçi satış departmanının payı %19'dur. Tablo 5'te kurum portföyü altında izlenen tutar esas olarak likidite sağlayıcılar ile yapılan işlemleri göstermektedir.

KURUMSAL FİNANSMAN

Bu bölümde incelenen kurumlar tarafından gerçekleştirilen kurumsal finansman projelerine yer verilecektir. 2021 yılında 35 aracı kurum kurumsal finansman faaliyetinde bulunmuştur.

PAY SENEDİ HALKA ARZLARI VE TAHVİL İHRAÇLARI

Dünyada son yıllarda şirketlerin halka açılmak yerine, girişim sermayesi, risk sermayesi gibi modellere yöneldiği görülmekteydi. Pandemi döneminde ise artan likidite, ve düşük faiz gibi etmenler, ardından iktisadi toparlanma sinyalleri ile Türkiye de dahil olmak üzere tüm dünyada halka arz piyasasını canlandırmıştır.

Ernst&Young Global IPO Trends raporuna göre 2021 yılı dünyada halka arzlar açısından oldukça hareketli geçmiş, dünyada halka arz olan şirket sayısı 2.388'e çıkarken, halka arzların toplam büyüklüğü de aynı dönemde %67 artmış ve hasılat 453 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de de benzer şekilde 2020 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren halka arz piyasası canlanırken; bu durum 2021 yılı boyunca devam etmiştir. 8 şirket halka arzı ile 9 borsa yatırım fonunun (BYF) halka arzının gerçekleştiği 2020 yılının ardından 2021'in ilk çeyreğinde 4, ikinci çeyreğinde 19, üçüncü ve son çeyreklerde ise 15'er şirket olmak üzere toplam 53 şirket ile 2 borsa yatırım fonu borsaya kote olmuştur.

Sonuç olarak 2021 yılı boyunca borsaya kote olan 53 şirketin elde ettiği toplam hasılat 21,6 milyar TL olmuştur. Böylece hem halka arz olan şirket sayısı hem hasılat açısından Borsa İstanbul tarihi bir rekor kırmıştır.

Arz olan şirketlerin 26'sı Yıldız Pazarda, 26'sı Ana Pazarda, biri de Alt Pazarda kote olmuştur.

1 milyar TL üzerinde 5 şirket halka arzı (Ziraat Gayrimenkul, Başkent Doğalgaz, Aydem Yenilenebilir Enerji, Doğu Aras Enerji ve

Pasifik GYO) gerçekleşmiş, bu şirketlerin hasılatı 53 şirketin toplam hasılatının %35'ini oluşturmuştur.

En çok yatırımcıya ulaşan halka arzlar ise özellikle yılın ilk 4 ayında gerçekleşen Qua Granite (846 bin kişi), Galata Wind (810 bin kişi), Tureks Turizm (772 bin kişi), Matriks Bilgi Dağıtım (689 bin kişi) ve Çan-2 Termik (487 bin kişi) olmuştur. 2021 yılı içinde gerçekleşen halka arzlardaki toplam yatırımcı sayısı ise 8.362.985 olmuştur. Ancak bu rakamın, birden çok halka arza katılan yatırımcıları birden fazla kez içerdiği göz önüne alınmalıdır.

Pek çok konsorsiyumun da bulunduğu 2021 ilk 9 ayındaki halka arzlarda en çok aracılık eden kurum 7 şirketle Garanti Yatırım olurken, onu 5'er şirketle Halk Yatırım, İfo Yatırım ve Oyak Yatırım takip etmektedir. Halka arzlarda eş liderlik olabildiği için kurumsal finansman faaliyetlerine ilişkin Tablo 7'de tamamlanan halka arz sayısı 59 olarak gösterilmektedir.

2021 yılında özel sektörün tahvil ihracı hasılatı önceki yıl sonuna göre %30 artarak 258 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu ihraçların bir kısmına yatırım bankaları da aracılık ettiği için, Tablo 6'da sunulan rakamlar ile farklılık göstermektedir. 1.294 adet tahvil ihracının 1.085'inin aracı kurumlar aracılığıyla gerçekleştirildiği görülmektedir.

Tablo 6: Pay Senedi Halka Arzları ve Tahvil İhraçları		
Pay Senedi Halka Arzları	2020	2021
Sayı	8	52
Tutar (mn. TL)	1,124	21,561
Borsa Yatırım Fonu Halka Arzı		
Sayı	9	2
Tutar (mn. TL)	68	25
Halka Arz Olmadan Kotasyon		
Sayı	0	1
Tutar (mn. TL)	-	-
Tahvil İhraçları		
Sayı	1,254	1,294
Tutar (mn.TL)	199,494	258,444

Kaynak: Borsa İstanbul
*Tahsisli satışlar hariçtir.

TAMAMLANAN KURUMSAL FİNANSMAN PROJELERİ

Birliğimizce derlenen verilere göre; 2021 yılında aracı kurumlar 1.400 adet yeni kurumsal finansmanı projesi almış, 1.085'i tahvil-bono ihracı olmak üzere, toplam 1.306 adet proje tamamlamıştır. 2021 yılında toplam

105 yeni halk arz projesi alınmış, bunların 59'sı tamamlanmıştır. İleriki döneme devreden halka arz projesi sayısı ise 65'tir.

Tablo 7: Kurumsal Finansman Faaliyetleri (Tamamlanan Proje Sayısı)		
	2020	2021
Birincil Halka Arz	17	59
İkincil Halka Arz	0	0
Tahvil-Bono İhracı	1,100	1,085
Şirket Satın Alma/Birleşme-Alış	5	4
Şirket Satın Alma/Birleşme-Satış	12	11
Finansal Ortaklık	0	0
Diğer Finansmana Aracılık	1	4
Sermaye Artırımı	24	35
Temettü Dağıtımı	23	36
Özelleştirme -Alış Tarafı	0	0
Özelleştirme -Satış Tarafı	3	0
Diğer Danışmanlık	93	72
Toplam	1,278	1,306

Kaynak: TSPB

PORTFÖY YÖNETİMİ

Aracı kurumlar, birincil ve ikincil piyasalardaki aracılık faaliyetlerinin yanında gerçek ve tüzel kişilere bireysel portföy yönetimi hizmeti sunabilmektedir. İncelenen kurumlardan yalnızca 18 aracı kurumun portföy yönetim hizmeti verdiği görülmektedir.

Aracı kurumların bireysel portföy yönetimi faaliyeti kapsamında yönettiği portföy büyüklüğü ise 2020 sonuna göre %35 artarak 4,4 milyar TL'ye yaklaşmıştır. Gerçek kişilerin portföyünün özellikle yılın son çeyreğindeki artışla 3,3 milyar TL'ye çıktığı görülmektedir.

Tüzel kişilerin portföyü ise son 2 yıldır 1 milyar TL civarında seyretmektedir.

2021 yıl sonu itibarıyla 18 aracı kurum tarafından 2.634 gerçek ve tüzel kişiye portföy

yönetimi hizmeti verilmektedir. Müşteri sayılarını değerlendirirken, birden fazla kurumda hesabı olan müşteriler olabileceği dikkate alınmalıdır.

Tablo 8: Aracı Kurumlarda Portföy Yönetimi

	2020	2021
Yatırımcı Sayısı	3,048	2,634
Tüzel	56	46
Gerçek	2,992	2,588
Portföy Büyüklüğü (mn. TL)	3,234	4,361
Tüzel	906	1,038
Gerçek	2,328	3,324

Kaynak: TSPB

KREDİLİ İŞLEMLER

Aracı kurumlar sadece hisse senetleri alımıyla sınırlı olmak üzere müşterilerine kredi kullanılabilmektedir.

2021 sonunda kredi sözleşmeli yatırımcı sayısı önceki yıl sonuna göre %43 oranında artsa da aktif olarak kredi kullanan yatırımcı sayısındaki artış %20'de kalmıştır. Bununla beraber aracı kurumların müşterilerine kullandığı kredi bakiyesi son çeyrekte borsaya artan ilgi ile önceki yıl sonuna göre %68 artışla 2021 yılının Aralık sonunda 11 milyar TL'yi aşmıştır. Bu dönemde 47 kurumun kredi kullanan yatırımcısı bulunmaktadır.

Kredili işlem bakiyesi en yüksek 2 kurum toplam kredili işlem bakiyesinin %27'sini oluşturmaktadır. Yatırımcı başına ortalama kredi

bakiyesine bakıldığında ise tutarın 17.280 TL ile 1,9 milyon TL arasında değiştiği gözlenmektedir.

Kredili işlemlere ilişkin veriler incelenirken bir yatırımcının birden fazla kurumda hesabı olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, kredi bakiyelerine hisse senedi kredisini banka kanalıyla sağlayan kurumlar verilere dâhil değildir.

Tablo 9: Aracı Kurumların Kredili İşlemleri

Yatırımcı Sayısı	2020	2021
Kredi Hacmi (mn. TL)	6,817	11,446
Kredi Kullanan Yatırımcı Sayısı	24,933	29,979
Yatırımcı Başına Kredi Hacmi (TL)	273,402	381,808

Kaynak: TSPB

ERİŞİM AĞI

Aracı kurumların yatırımcılara hizmet verdiği noktalar, genel müdürlük, şube, irtibat bürosu ve acentelerden oluşmaktadır. Verisi derlenen yatırım bankasının merkez dışı birimi bulunmamaktadır. Son 1 yıl içerisinde nispeten daha az maliyetle açılan ve bazı aracı kurumlar için tanıtım faaliyetlerinin yürütüldüğü irtibat bürolarının sayısının hayli arttığı görülmektedir. İrtibat bürosu sayısı

2020 sonuna kıyasla 33 adet artmıştır. 2021 sonu itibarıyla 18 kurumun toplam 128 irtibat bürosu bulunmaktadır. 2020 sonu itibarıyla bu sayı 16 kurumda 95 irtibat bürosu idi.

2021 sonunda 26 kurumun toplam 302 şubesi bulunmaktadır.

2021 sonu itibarıyla 41 kurumun merkez dışı birimi bulunmaktadır. Merkez dışı birimlerin büyük kısmının emir iletimine aracılık faaliyeti sunan acentelerden oluştuğu görülmektedir. Banka kökenli aracı kurumlar emir iletimine aracılık için grup bankaları ile anlaşırken, Birliğimiz tarafından derlenen verilere göre, banka iştiraki olmayan dört aracı kurumun çeşitli bankalarla arasında emir iletimine aracılık sözleşmesi olduğu görülmektedir. 2021 yıl sonu itibarıyla acente şubeleri sayısı 9.397 olmuştur.

Merkez dışı birimlerin işlem hacmindeki rolü incelendiğinde, birçok finansal ürün için şube

hacminin işlem hacminin anlamlı bir kısmını oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 10: Erişim Ağı

	2020	2021
Şubeler	278	302
İrtibat Büroları	95	128
Acente Şubeleri	9,252	9,397
TOPLAM	9,625	9,827

Kaynak: TSPB

Bununla beraber fiiliyatta acenteler ve irtibat büroları çoğunlukla müşteri edinimine katkı sağlamaktadır.

ÇALIŞAN PROFİLİ

2019 sonunda 5.000 seviyesine dayanan sektördeki çalışan sayısı bu tarihten itibaren her dönem artmış ve 2021 sonunda 6.179 kişiye ulaşmıştır. 2021 yılında çalışan sayısının artışın üçte ikisi daha çok doğrudan satış işlemlerin olduğu irtibat büroları ve yurtiçi satış departmanlarında yaşanmıştır. Kurum başına ortalama çalışan sayısı 101 iken, kurum bazında bakıldığında çalışan sayısı 5 (Reel Kapital Menkul ve Pay Menkul) ile 438 (İş Yatırım) arasında değişmektedir.

2020 başından beri her çeyrek istihdam yaratan İfo Yatırım geçtiğimiz yıl 75 yeni çalışan istihdam ederek 2021 yıl sonunda personel sayısını en fazla arttıran kurum olurken, onu 72 kişiyle Gedik Yatırım ve 63 kişiyle İş Yatırım izlemiştir. En fazla personel azalışı ise 8 kişi ile Dinamik Yatırım'da olmuştur.

İncelenen yatırım kuruluşlarında, personelin ağırlıklı olarak merkez dışı birimler (şube, acente ve irtibat bürosu), yurtiçi satış ve pazarlama ile mali ve idari işler departmanlarında çalıştığı görülmektedir. Merkez dışı birimler ile yurtiçi satış ve pazarlamada çalışanların sayısı, toplam çalışan sayısının yarısını geçmektedir.

Tablo 11: Kurumların Çalışan Sayısı

	2020	2021
Kadın	2,318	2,656
Erkek	3,215	3,523
Toplam	5,533	6,179

Kaynak: TSPB

2021 yılında en çok personel artışı; irtibat büroları (toplam 245 kişi) ve yurtiçi satış ve pazarlama departmanlarında (toplam 320 kişi) gerçekleşmiştir. Onları takiben sektörde artan dijitalleşmenin etkisiyle 63 kişilik artışla bilgi işlem departmanında çalışanlar gelmektedir.

Tablo 12'de aracı kurumların ortalama çalışan sayısı da verilmektedir. Ortalama çalışan sayısının en fazla olduğu departman 24 kişi ile yurtiçi satış ve pazarlama birimi olup, yeni işe alımlarla bu departmandaki ortalama çalışan sayısı önceki yıla göre 7 kişi artmıştır. Ardından gelen mali işler birimindeki ortalama çalışan sayısı ise aynı dönemde değişmeyerek 12 olmuştur. Araştırma departmanı 48 kurumda bulunmaktadır ve ortalama çalışan sayısı 4 kişidir. Bununla beraber en fazla araştırma uzmanı çalışan kurumda bu sayı 14'tür. Kurumsal finansman departmanı ise 38 kurumda bulunmaktadır. En büyük üç kurum,

kurumsal finansman departmanındaki toplam çalışanların dörtte birini oluşturmaktadır.

Tablo 12’de ayrıca aracı kurumlarda departmanlara göre dağılımı ve departmanlarda görev alan kadın çalışanların oranı verilmektedir. Kadın çalışan oranının en yüksek olduğu birimin %80 ile insan kaynakları olduğu, onu %53 ile irtibat bürolarının takip ettiği gözlemlenmektedir.

2021 yılında yeni işe alımların ağırlıklı 30 yaş altı grupta gerçekleştiği gözlenmektedir. Bu grup sektör çalışanlarının %28’ini oluşturmuştur. Bununla beraber 51-60 yaş arası personel sayısının 2021 yılında %26 arttığı dikkat çekmektedir. Bununla beraber bu grubun toplamdaki payı %8’dir. Aracı kurum çalışanları ile ilgili yaş, cinsiyet, tecrübe ve eğitim durumu hakkında kapsamlı veriler www.tspb.org.tr adresinde yer almaktadır.

Tablo 12: Çalışanların Departman ve Cinsiyet Dağılımı						
	Toplam Çalışan Sayısı				Ort. Çalışan Sayısı	
	2020	Kadın Oranı	2021	Kadın Oranı	2020	2021
Şube ve İrtibat Bürosu	1,899	43.6%	2,140	45.7%	5	5
Şube	1,325	40.7%	1,392	42.1%	5	5
İrtibat Bürosu	574	50.3%	748	52.5%	6	6
Yurtiçi Satış ve Pazarlama	1,048	48.6%	1,253	48.0%	24	27
Broker	71	39.4%	71	38.0%	2	2
Dealer	206	40.1%	167	42.5%	7	7
Yurtdışı Satış ve Pazarlama	156	34.8%	174	33.9%	5	6
Hazine	134	35.7%	138	37.7%	4	4
Portföy Yönetimi	32	12.5%	39	15.4%	2	2
Kurumsal Finansman	142	37.3%	145	33.8%	4	4
Araştırma	177	24.9%	205	22.9%	4	4
Mali ve İdari İşler	722	43.9%	760	45.1%	12	12
İç Denetim-Teftiş	194	43.9%	213	47.4%	3	4
İnsan Kaynakları	82	73.2%	98	79.6%	2	3
Bilgi İşlem	286	15.4%	344	16.6%	5	6
Diğer	384	41.6%	432	42.8%	7	7
Toplam	5,533	41.9%	6,179	43.0%	92	101

FİNANSAL TABLOLAR

Birliğimiz, yatırım kuruluşlarının kamuya açıkladıkları özet finansal tabloların yanı sıra, bu tablolara ilişkin daha detaylı verileri de derlemektedir. Birliğimiz tarafından hazırlanan Aracı Kurum Finansal Tablo Hazırlama Rehberi doğrultusunda düzenlenen dipnotlar ile özet finansal tablolar arasında ufak farklılıklar mevcuttur. Dipnotlarda yer alan detaylı veriler uygulama birliği açısından daha

sağlıklı bulunduğundan, rapordaki tüm tablolarda bu verilere yer verilmiştir.

Tablo 13’te gösterildiği üzere yatırım kuruluşlarının toplam varlıkları, nakit ve benzerleri ile takasa ilişkin alacaklar ve kredili müşterilerden alacakları içeren ticari alacaklar kalemindeki artış ile 2021 yılında %34 yükselerek 61 milyar TL olmuştur.

Likit bir aktif yapısına sahip sektörün varlıklarının 58 milyar TL'sini dönen varlıklar oluşturmaktadır. Toplam varlıkların 17 milyar TL'sini nakit ve nakit benzerleri, 30 milyar TL'sini ise kısa vadeli ticari alacaklar oluşturmaktadır. 2020 sonu itibarıyla yatırım kuruluşlarının ellerinde bulundurdıkları varlıkların %13'ü yabancı para cinsinden iken, 2021 yıl

boyunca yabancı para cinsinden varlıklardaki artışın etkisiyle 2021 sonunda bu oran %17'ye çıkmıştır. 2020 ve 2021 yılları arasında, döviz cinsi varlıkların büyüklüğüne dolar bazında bakıldığında, döviz cinsi varlıkların bu dönemde %4 oranında hafif azalarak 775 milyon dolar olduğu hesaplanmaktadır.

Tablo 13: Özet Finansal Durum Tablosu (milyon TL)

	2020	2021
Dönen Varlıklar	38,621	57,576
Nakit ve Nakit Benzerleri	10,595	17,202
Finansal Yatırımlar (Kısa Vadeli)	4,347	7,399
Ticari Alacaklar (Kısa Vadeli)	21,247	30,009
Diğer	2,433	2,967
Duran Varlıklar	2,727	3,810
Finansal Yatırımlar (Uzun Vadeli)	1,242	1,881
Diğer	1,486	1,929
TOPLAM VARLIKLAR	41,349	61,386
Kısa Vadeli Yükümlülükler	28,696	42,024
Kısa Vadeli Borçlanmalar	8,832	16,894
Ticari Borçlar (Kısa Vadeli)	17,847	22,060
Diğer	2,017	3,070
Uzun Vadeli Yükümlülükler	1,073	2,583
Özkaynaklar	11,580	16,780
Ödenmiş Sermaye	2,837	3,542
Sermaye Düzeltmesi Farkları	229	241
Paylara İlişkin Primler/İskontoları	9	112
Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelir/Giderler	487	642
Kârdan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler	810	1,214
Geçmiş Yıllar Kâr/Zararları	2,785	5,255
Net Dönem Kârı/Zararı	4,424	5,775
TOPLAM KAYNAKLAR	41,349	61,386

Kaynak: TSPB

Nakit ve nakit benzerleri 2021 yılında banka bakiyesindeki büyümeyle %34 artarak 17 milyar TL'yi aşmıştır.

Kısa vadeli ticari alacaklar ise, Takas ve saklama merkezi alacakları ve özellikle 2 yatırım kuruluşu olmak üzere yatırım kuruluşlarının kredili işlem yapan müşterilerden alacaklar bakiyesindeki artışın da etkisiyle karşılaştırılan dönemde %41 büyüyerek 30 milyar TL olmuştur. Bilançonun pasif tarafında ise müşteriler ile takas ve saklama merkezine

borçlardaki artışın etkisiyle birlikte kısa vadeli ticari borçlar %24 artarak 22 milyar TL'ye çıkmıştır.

Nakit ve nakit benzerleri ile kısa vadeli finansal yatırımlar beraber değerlendirildiğinde, Tablo 14'te görüldüğü üzere aracı kurumların 22 milyar TL'lik kısa vadeli portföylerinin büyük kısmını repo ve mevduatın oluşturduğu görülmektedir.

Son bir yılda, yatırım kuruluşlarının kısa vadeli portföylerinin en büyük bölümü olan repo

ve mevduat bakiyesinde, toplam 5,5 milyar TL'lik büyüme görülmüş ve bu kalemdaki büyüklük yıl sonunda 15 milyar TL'ye yaklaşmıştır.

2021 yıl sonunda bir önceki yıla oranla kurumların pay senedi bakiyesi neredeyse iki

misline çıkarak 5 milyar TL'ye yaklaşırken, aynı dönemde özel sektör sabit getirili menkul kıymet yatırımları %9 azalışla 901 milyon TL'ye gerilemiştir. Bu dönemde kurumların diğer finansal varlıkları 3,5 katına çıkarken, bu durumda birkaç kurumun yatırım fonu bakiyesini artırması etkili olmuştur.

Tablo 14: Kısa Vadeli Portföy Dağılımı (milyon TL)

Finansal Araçlar	2020	2021
Repo ve Mevduat	9,123	14,812
Kamu SGMK	556	649
Özel SGMK	984	901
Pay Senedi	2,515	4,811
Diğer	291	1,038
Toplam	13,470	22,210

Kaynak: TSPB

Aktif tarafında mevduat kalemindeki büyümenin kısa vadeli borçlanmalarla finanse edildiği görülmektedir. 2020 sonuna göre kısa vadeli borçlanmalar neredeyse 2 katına çıkmıştır. Alt kırılımlar incelendiğinde bir önceki yıla göre 3 yeni kurumun tahvil ve bono ihracında bulunduğu ve kurumlarca tahvil ve bono ihracı yoluyla temin edilen toplam kaynakların önceden de ihraçta bulunan 2 kurumun ihraçlarındaki artışın etkisiyle 2020 sonunda 1,5 milyar TL'den 2021 sonunda 5,2 milyar TL'ye çıktığı; para piyasasından temin edilen kaynakların ise aynı süre zarfında 5,6 milyar TL'den 8,7 milyar TL'ye çıktığı görülmektedir.

GELİR TABLOSU

2021 yılında kurumların gelirleri önceki yılın aynı dönemine kıyasla %37 artarak 11,7 milyar TL'ye ulaşmıştır.

2020 yılı itibarıyla pandeminin etkisiyle artan işlem hacimlerine paralel olarak aracılık gelirlerinde de 2021 yılının ilk çeyreğine kadar artış görülmüş, 2021 yılı ikinci ve üçüncü çeyreğinde daha yatay seyir izleyen hacim ve gelirler son çeyrekte borsadaki yükselişe beraber tekrar yükselmiştir.

Bununla beraber, yükümlülükler incelendiğinde, döviz cinsinden yükümlülüklerin müşterilerle kısa vadeli borçlar kaleminde yoğunlaştığı görülmektedir. Döviz cinsi yükümlülükler 2021 yılında bir önceki yıla oranla dolar cinsinden %11 artarak 505 milyon dolar olmuştur.

Yatırım kuruluşlarının toplam özkaynakları, geçmiş yıl kârlarındaki ve net kardaki yükselişe bağlı olarak 2020 sonuna göre 5,2 milyar TL'lik ciddi bir artışla 16,8 milyar TL olmuştur. 2021 yılı içinde 19 kurum ödenmiş sermayesini 709 milyon TL artırmıştır.

Yıllık olarak bakıldığında, pay senedi işlemleri hafif artış gösterse de pay senedi aracılık gelirleri 2021 yılında önceki yıl sonuna göre fazla değişmemiştir. Yine de bu gelirler, brüt aracılık gelirlerinin üçte ikisini oluşturmıştır.

Yanı sıra, pay senedi işlem hacimlerinde görülen konsantrasyon gelirlerine de yansımaktadır. Pay senedi işlem hacminin %33'ünü yaratan 3 kurumun hisse senedi aracılık komisyon gelirleri, bu kalemdaki toplam gelirlerin dörtte birinden fazlasını oluşturmaktadır.

Yıllık olarak aracılık gelirlerindeki en yüksek artış ise 353 milyon TL’lik gelir artışı ile türev işlemlerine aracılık hizmetinde gerçekleşmiştir. Yine de toplamda aracılık gelirlerindeki artış %9 ile sınırlı olmuştur.

Diğer yandan, diğer gelir kalemlerindeki ciddi artışlar meydana gelmiştir.

Tablo 15: Toplam Gelirler (milyon TL)

	2020	2021	Değişim
Aracılık Gelirleri	5,306	5,773	8.8%
Kurum Portföyü Kar/Zararları	1,318	1,838	39.5%
Kurumsal Finansman Gelirleri	335	792	136.3%
Yatırım Fonu Dağıtım ve Varlık Yönetimi Gelirleri	75	111	48.7%
Müşteri Faiz Gelirleri	887	2,435	174.6%
Diğer Gelirler	575	714	24.3%
Toplam	8,494	11,663	37.3%

Kaynak: TSPB

Tablo 16: Aracılık Gelirleri (milyon TL)

	2020	2021	Değişim
Pay Senedi	4,405	4,382	-0.5%
Türev İşlem	704	1,058	50.2%
Kaldıraçlı İşlem	597	718	20.2%
Sabit Getirili Menkul Kıymet	98	108	10.2%
Yabancı Menkul Kıymet	243	304	25.1%
Brüt Aracılık Gelirleri	6,047	6,569	8.6%
İadeler	-741	-797	7.5%
Net Aracılık Gelirleri	5,306	5,773	8.8%

Kaynak: TSPB

Tablo 15’te görüldüğü üzere 2021 yılında bir önceki yıla göre tüm gelir kalem artış gözlemlenirken, en büyük fark müşteri faiz gelirlerinde yaşanan 1,5 milyar TL’lik büyümeden kaynaklanmıştır. Müşterilere kullandırılan kredi bakiyesi 2021 sonunda 2020 sonuna göre %68 artarken, kredi faizlerinin artması da gelirleri olumlu etkilemiştir. Bu kalemden ciddi yoğunlaşma görülüp, 2021 sonunda 2 kurum tarafından yaratılan müşteri faiz geliri toplam müşteri faiz gelirlerinin dörtte birini oluşturmaktadır.

Birincil halka arz faaliyetlerinin hayli canlandığı 2021 yılında, kurumsal finansman faaliyetlerindeki ciddi artışa bağlı olarak bu kalemin gelirlerinde de ciddi artış gözlemlenmiş, halka arz ve tahvil ihraçlarına aracılık gelirleri %182 artarak 661 milyon TL olurken, toplam

kurumsal finansman gelirleri bir önceki yıla oranla %136 oranında artmıştır..

Bu dönemde şirket satın alma-birleşme işlemlerinden elde edilen gelirler 27 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Bu rakama yılın üçüncü çeyreğinde faaliyetini durduran bir aracı kurumun verileri dahil edildiğinde rakamın 39 milyon TL’yi geçtiği görülmektedir. Diğer danışmanlık gelirleri ise bu yıl yüksek montanlı işlem yapan tek bir kurumun etkisiyle 21 milyondan 52 milyon TL’ye çıkmıştır. Diğer finansmana aracılık türündeki projeler ise, Türkiye’deki girişimlere yurtdışından finansman sağlanmasına aracılık faaliyetini ifade etmektedir. Bu faaliyette bulunan bir aracı kurum bulunmaktadır. 2021 yılında 40 milyon TL gelir yaratılmıştır.

Tablo 17: Kurumsal Finansman Gelirleri (milyon TL)

	2020	2021	Değişim
Halka Arz – Tahvil İhraç	234	661	182.0%
Şirket Satın Alma-Birleşme	43	27	-37.3%
Diğer Finansmana Aracılık	27	40	48.8%
Sermaye Artırımı-Temettü Dağıtımı	10	12	22.2%
Diğer Danışmanlık	21	52	146.7%
Toplam	335	792	136.3%

Kaynak: TSPB

Yeniden Tablo 15’te sunulan toplam gelirlere dönecek olursak, karşılaştırılan dönemde müşterilerin kredi bakiyesi %66 artmış, faiz oranlarındaki artışın da katkısıyla 2021 yılında müşterilerden elde edilen faiz gelirleri önceki yılın aynı dönemine göre %175 artarak 2,4 milyar TL’ye yükselmiştir.

Yatırım fonu satış gelirleri yatırımcıların alternatif getiri arayışıyla birlikte karşılaştırılan dönemde %31 büyüyerek 65 milyon TL’ye çıkmıştır. 18 kurumun faaliyet gösterdiği varlık yönetiminde ise 46 milyon TL gelir yaratılmıştır. Saklama, yatırım danışmanlığı gibi diğer komisyon gelirleri ile esas faaliyet gelirlerinin muhasebeleştiği diğer gelirler kalemi karşılaştırılan dönemde %24 artarak 714 milyon TL olmuştur. İki aracı kurumun yurtdışındaki ana ortağına sunduğu yatırım danışmanlığı, pazar araştırması gibi faaliyetlerden elde

ettiği gelirleri de diğer danışmanlık geliri olarak diğer gelirler arasında takip edilmektedir.

2021 yılında kurumların toplam giderleri ise, bir önceki yıla kıyasla %44 artarak 5 milyar TL olmuştur. Giderlerdeki artışta en büyük etken personel giderleri olup, bunda iş hacmindeki büyümeyle birlikte personel sayısının artmasının rolü olduğu gözlemlenmektedir. Toplam personel gideri 2021 yılında önceki yıla göre %34 artarak 2 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Yıl sonunda 6.159 kişinin istihdam edildiği sektörde çalışan başına düşen aylık ortalama personel gideri önceki yıla göre ortalama enflasyonun altında, %16 artarak 27.729 TL olmuştur.

Tablo 18: Giderler (milyon TL)

	2020	2021	Değişim
Pazarlama, Satış, Ar-Ge Giderleri	848	1,242	46.5%
İşlem Payları	648	890	37.3%
Diğer Pazarlama, Satış, Ar-Ge Giderleri	200	352	76.4%
Genel Yönetim Giderleri	2,633	3,752	42.5%
Personel Giderleri	1,480	1,982	33.9%
Amortisman Giderleri	125	183	46.8%
İtfa Payları	24	21	-11.6%
Üyelik Aidat, Gider ve Katkı Payları	28	35	21.6%
Komisyon ve Diğer Hizmet Giderleri	59	92	55.7%
Vergi, Resim ve Harç Giderleri	171	318	86.1%
Diğer Genel Yönetim Giderleri	746	1,123	50.5%
Toplam	3,481	4,995	43.5%

Kaynak: TSPB

Ayrıca, işlem hacminin artışına bağlı olarak borsa ile takas ve saklama kuruluşlarına

ödenen giderlerin (işlem payları ve tescil giderleri vb.) %37 oranında artması da toplam giderlerdeki artışta etkili olmuştur.

Sonuçta, 2021 yılında faiz oranlarının da etkisiyle artan kredili müşteri faiz gelirleri ve hareketli halka arz sektörü etkisiyle artan kurumsal finansman faaliyetleri sayesinde 2021 yılında toplam gelirler (brüt kâr) önceki yıla oranla %37 artarak 11,7 milyar TL olurken, giderler %44 artışla 5 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Birliğimiz tarafından 2010 yılında yayınlanan Aracı Kurum Finansal Tablo Rehberine göre kurumların finansman gelir/giderlerinde takip etmesi beklenen "kur farkı ve finansal ürünlerin değerlemesine ilişkin" gelir ve giderlerin, bazı kurumlar tarafından diğer faaliyet gelirlerinde muhasebeleştirildiği bilinmektedir. Diğer faaliyet gelirleri kalemi, özellikle yıl son

çeyreğinde piyasalardaki hareketlenme ile kur farkı gelirleri nedeniyle 2021 yıl sonunda 2 milyar TL'ye yaklaşmıştır. Bu kalemden yoğunlaşma gözlemlenmekte olup 2021 sonunda 4 kurumun diğer faaliyet gelirleri, toplam kalemin %62'sini oluşturmaktadır. 1,6 milyar TL'ye yaklaşan diğer faaliyet giderlerinde de benzer şekilde söz konusu kurumların etkisi yüksektir.

Yeniden Tablo 15'te sunulan toplam gelirlere dönülürse, karşılaştırılan dönemde kurum portföyüne yapılan işlemlerden elde edilen gelirler özellikle bir kurumun işlemlerinin etkisiyle 2021 yılında bir önceki yıla göre %40 artarak 1,8 milyar TL'ye çıkmıştır. Kurum portföyü kaleminde de yoğunlaşma yüksek olup toplam gelirin %62'si 3 aracı kurum tarafından yaratılmıştır.

Tablo 19: Özet Gelir Tablosu (milyon TL)

	2020	2021	Değişim
Satış Gelirleri (Net)	578,301	646,318	11.8%
Satışların Maliyeti	-569,806	-634,655	11.4%
Brüt Kâr/Zarar	8,494	11,663	37.3%
Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri	-847	-1,239	46.2%
Genel Yönetim Giderleri	-2,633	-3,752	42.5%
Araştırma ve Geliştirme Giderleri	-0.7	-3.4	364.4%
Diğer Faaliyet Gelirleri	715	1,949	172.6%
Diğer Faaliyet Giderleri	-616	-1,596	159.2%
Faaliyet Kârı/Zararı	5,113	7,021	37.3%
Yatırım Faaliyetlerinden Gelirler	6	6	6.6%
Yatırım Faaliyetlerinden Giderler	-0.9	-0.1	-92.1%
İştirak Kâr/Zararlarından Paylar	33	47	42.6%
Finansman Gideri Öncesi Faaliyet Kâr/Zarar	5,151	7,074	37.3%
Finansman Gelirleri	1,745	3,617	107.2%
Finansman Giderleri	-1,266	-3,075	142.9%
Vergi Öncesi Kâr/Zarar	5,630	7,617	35.3%
Vergi Gelir/Gideri	-1,206	-1,842	52.7%
Dönem Vergi Gelir/Gideri	-1,098	-1,903	73.3%
Ertelenmiş Vergi Gelir/Gideri	-108	61	-156.4%
Dönem Kârı/Zararı	4,424	5,775	30.5%

Kaynak: TSPB

Bu şekilde, 2021 yılında faaliyet kârı bir önceki yıla göre %37 yükselerek 5,1 milyar TL'den 7 milyar TL'ye çıkmıştır

Kurumların finansal yatırımlarına ilişkin net faiz gelirleri/giderleri, kur farkı gelirleri temettü gibi finansal gelirleri/giderlerinin yer aldığı net finansman gelirleri, 2021 yılında

önceki yıla göre 63 milyon TL artışla 543 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Sonuç itibarıyla, 2021 yılında aracılık gelirlerindeki artışa paralel olarak, verisi derlenen kurumların kârı bir önceki yıla göre %31 artarak 5,8 milyar TL olmuştur.

Tablo 20: Net Dönem Kâr/Zarar		
	2020	2021
Kurum Sayısı	60	61
Kâr Eden Kurum Sayısı	55	58
Zarar Eden Kurum Sayısı	5	3
Net Kâr	4,424	5,775
Toplam Kâr (milyon TL)	4,435	5,790
Toplam Zarar (milyon TL)	-11	-15
Karlılık*	52.1%	49.5%
Özsermaye Karlılık Oranı	48.0%	41.3%

Kaynak: TSPB

*Net Kâr/Brüt Kâr

2021 yılında en çok kâr eden kurum İş Yatırım (1 trilyon TL) olurken en yüksek gelir elde eden ilk 5 kurum (İş Yatırım, Garanti Yatırım, Ak Yatırım, Yapı Kredi Yatırım, Ziraat Yatırım) ise sektör kârının %54'ünü oluşturmuştur.

İncelenen 60 aracı kurum ve 1 yatırım bankasından 58'i bu dönemde kâr etmiştir. 2021 yılında sektörün özsermaye karlılık oranı önceki yıla göre 7 puana yakın azalarak %41 oranında gerçekleşmiştir. Düşüşte, özsermayedeki artışın kardaki artışın önüne geçmesi etkili olmuştur.